

JAARBOEK VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE

44

KON. NED. GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE
AMSTERDAM 1957

Commissie van Redactie: Dr. H. Enno van Gelder, Voorburg;
Dr. A. Gorter, Bilthoven; O. N. Keuzenkamp-Roovers, Groningen;
Dr. A. N. Zadoks-Josephus Jitta, Amsterdam; N. E. H. J. J. Zon,
's-Gravenhage.

Alle correspondentie betreffende redactie en administratie te richten
aan het secretariaat: Zeestraat 71B, 's-Gravenhage.

MUNTVONDSTEN

Orthen 1955 — In de zomer van 1955 werden te Orthen, gem. 's-Hertogenbosch, drie Romeinse munten opgebaggerd. Ze werden op grote diepte gevonden bij het uitdiepen van de z.g. IJzeren Oom, een grote plas bij het P.N.E.M. gebouw. Van deze bronzen munten waren er twee gehalveerd, maar de helften pasten volgens de vinder niet bij elkaar. De hele munt en een halve zijn intussen „onvindbaar” geworden.

De tweede halve, die onlangs in mijn bezit kwam, is een as van Augustus: RIC 360, Coh. 240.

Vz. (CAESAR P)ONT MAX, hoofd met laurierkrans naar rechts;

kz. ROM E(T AVG), aldaar van Lugdunum.

W. H. TH. KNIPPENBERG

Het halveren van bronzen munten komt in de vroege keizertijd veelvuldig voor, speciaal in Gallië en de Rijnprovincie, en diende om tegemoet te komen aan de schaarste van kleingeld. In Nederland gevonden gehalveerde munten waren er tot nu toe zeer weinig. Het mag dan ook wel een bijzonder toeval heten, dat juist nu te Rossum zeven gehalveerde munten zijn tevoorschijn gekomen, twee uit de republiek en vijf uit de vroege keizertijd. Wij danken deze mededeling aan de heer G. Elzinga, die deze interessante vondst binnenkort zal publiceren.

A. N. Z.-J. J.

SUMMARY

Three Roman bronze coins have come to light, two of which have been halved. Only one coin has been saved, a halved as of Augustus (RIC 360).

Till now, halved Roman coins from the Netherlands were rare. But recently seven others have been found at Rossum (Guelders), two from the republican, five from the early imperial period.

Someren 1936 — In de „Oudheidkamer Someren” in het gemeentehuis aldaar bevindt zich een muntvondst uit Someren-Heide nabij „Kraaienstark”¹. Hij is het eigendom van de heer P. v. d. Laar, die hem welwillend in bruikleen heeft afgestaan. De vondst bestaat uit 42 koperen munten uit de 1e eeuw n.C., die — op de oudste na — in uitstekende staat verkeren. Het zijn de volgende:

Augustus	RIC 7, 360	2
Caligula	RIC 30	1
Nero	RIC 218—22, 301, 306—11, 309, 325—31, 329, 329—30, 329—31 (2), 364	10
Vespasianus	RIC 479 of 741, 482, 487 ss., 500 (2), 758, 764b (3), 785	10
Titus	RIC 126—7, 129b	2
Domitianus	RIC 242a, 340 ss., 351, 353b, 356a (2), 371, 393, 394, 395 (3), 405, 408	14
Nerva	RIC 61	1
Trajanus	RIC 392?, 395	2
		<hr/> 42

De jongste munten zijn twee asses van Trajanus uit het begin van zijn regering, de jaren 98—99. Men kan dus gerust zeggen dat deze schat kort daarna is verborgen. Zoals bij romeinse muntvondsten gebruikelijk is, ligt de top even te voren: de munten van Domitianus zijn het talrijkst, de meeste zijn uit zijn latere regeringsperiode.

De munten zijn gevonden bij ontginning van de heide op ongeveer 20 cm diepte. Toen de schop in een plek stuifzand werd gestoken, rolden zij uiteen; zij zaten dus kennelijk op een kluitje bij elkaar. De vinder heeft geen potje of scherven daarvan gezien, noch enig ander omhulsel. Mogelijk zaten zij oorspronkelijk in een linnen zakje of leren beurs, die in de loop der eeuwen is vergaan.

Nog afgezien van de vondstomstandigheden, is het trouwens de vraag of men werkelijk van verbergen mag spreken, daar het een zeer kleine som gelds betreft. De vondst bestaat uit 1 sestertius, 6 dupondii en 35 asses = 51 asses. Als men bedenkt dat toentertijd in Rome een pond brood 3 asses kostte, dan kan dit bedrag naar huidige begrippen toch niet meer dan f 5,— à f 6,— zijn geweest. Eerder de inhoud van een verloren beurs dan een zorgvuldig begraven schat!

Maar juist omdat hier geen sprake is van een kostbare en langzaam bijeengegaarde schat, geeft deze vondst een aardig beeld van wat omstreeks 100 n.C. de gewone man „op zak” had in het zuiden van ons land, binnen de limes.

A. N. Z.-J. J.

1. De heer J. D. van der Waals was zo vriendelijk mij hierop opmerkzaam te maken. De heer J. H. C. Eysbouts, conservator van de „Oudheidkamer Someren” had de welwillendheid ons de munten ter bestudering toe te sturen, uitvoerige inlichtingen te verschaffen en — in overleg met de eigenaar — toestemming tot publicatie te geven. Aan hen allen onze dank.

SUMMARY

A find of early imperial aes from Someren (N.B.) is listed; rather the contents of a lost purse than a carefully hidden hoard.

Nijmegen 1957 — Dr. van Buchem¹ publiceert een aureus van Nero, kort geleden in Nijmegen gevonden en thans in het Rijksmuseum Kam (aldaar RIC 52). Naar aanleiding van deze aanwinst beschrijft hij zes andere aurei van Nero in het museum, alle uit Nijmegen afkomstig, (RIC 31, 42, 43, 47, 50, 95).

¹ H. J. H. van Buchem, „Gouden munten van Keizer Nero in het Museum Kam”, *Numage* 5 (1958), p. 36—50.

A. N. Z.-J. J.

SUMMARY

An aureus of Nero has come to light (RIC 52). It has been acquired by the National Museum Kam, which owns 6 other aurei of Nero (RIC 31, 42, 43, 47, 50, 95), equally found at Nimègue.

Vechten 1957 — Twee schooljongens vonden een aureus van Hadrianus, die in uitstekende staat verkeerde.

Vz. Kop Hadrianus n.r.; HADRIANVS AVG COS III PP

Kz. Zittende Securitas; SECURITAS AVG

RIC 270, 134—138

Deze vondst is te merkwaardiger, daar Jongkees¹ slechts 2 aurei van Hadrianus onder de vondsten van Vechten vermeldt.

Prof. Dr. G. van Hoorn was zo vriendelijk ons op deze vondst opmerkzaam te maken.

¹ J. H. Jongkees, „De Romeinsche muntvondsten van Vechten en Arentsburg”, *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 37 (1950), p. 12.

A. N. Z.-J. J.

SUMMARY

Two schoolboys have found an aureus of Hadrian (RIC 270). Till now, only two aurei of Hadrian from this site were known.

Molenend 1957 — Hier werd een solidus gevonden van Julius Nepos¹, die slechts van juni 474 tot augustus 475 heeft geregeerd als keizer van het westelijk deel van het Romeinse rijk.

Vz. borstbeeld van voren, in militaire dracht IVL; NE-POS P F AVG

Kz. Victoria met kruis; omschrift VICTORI-AAVGGG; of de afsnede COMOB; in het veld M D (Mediolanum = Milaan).

De munten van Julius Nepos en zijn — oost-romeinse — medekeizer Zeno zijn de laatste met het muntteken van de in laat-romeinse tijd zo vermaarde muntplaats Milaan. Sinds het midden van de 4e eeuw waren hier — met korte onderbrekingen — goudstukken geslagen, waarvan trouwens vele de weg naar het noorden vonden. De solidus uit Molenend

vertoont een wat afwijkend type. Prof. Ulrich-Bansa deelde ons mede dat hiervan slechts twee andere exemplaren bekend zijn, één in het Brits Museum en één in een Italiaanse collectie. Zij zijn aan voor- en keerzijde volkomen identiek, hetgeen op een kleine emissie wijst. Een dergelijk afwijkend type zien wij ook bij Zeno en wel in twee exemplaren. Merkwaardigerwijze bevindt een ervan zich in het Koninklijk Penningkabinet², helaas is niet bekend of dit ook hier te lande is gevonden.

¹ A. N. Zadoks—Josephus Jitta, „Een merkwaardige muntvondst te Molenend" *129ste Verslag van het Fries Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde en Fries Museum te Leeuwarden over 1957*, p. 27—8.

² A. N. Zadoks—Josephus Jitta, „Munt van Milaan", *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 38 (1951), p. 107—8.

A. N. Z.-J. J.

SUMMARY

A solidus has been found of Julius Nepos, to be compared with Ulrich-Bansa Pl. XIV but of somewhat different style. Prof. Ulrich-Bansa writes us that only two similar specimens are known to him, one in the British Museum, one in an Italian collection; both obverse and reverse are identical which points to a small emission. A similar style is to be seen on two solidi of Zeno, one of which is in the Royal Coin Cabinet; its provenance is unknown.

Winschoten 1955 — In 1955 werd door het Kon. Penningkabinet een partij van 29 zilveren munten gekocht, die kort te voren in de omgeving van Winschoten in een stenen kruikje gevonden waren. Naar uit ingewonnen inlichtingen bleek, hebben deze 29 munten waarschijnlijk wel de volledige schat uitgemaakt.

Alle 29 waren z.g. Tourse groten, maar geslagen door 9 verschillende vorsten en heren in de Nederlanden en West-Duitsland.

Vz. „châtel tournois" met opschrift TVRONVS CIVIS, omgeven door een rand van 12 lelies in cirkeltjes.

Kz. kort kruis, omgeven door twee omschriften; in de binnenste cirkel de aanduiding van de muntheer of -plaats, daarbuiten (verkort) BENE-DICTVM SIT NOMEN DOMINI NOSTRI DEI IHESU CHRISTI.

De munten zijn alle geslagen door vorsten en heren, die hebben geregeerd tussen 1347 en 1409. De munten kunnen echter niet eerder tezamen gekomen zijn dan 1367, het aanvangsjaar van de regering van Gijsbert van Borculo en van Willem van Wied.

Het is uit de munten niet af te leiden hoeveel later de verberging heeft plaats gevonden.

Het type is oorspronkelijk dat van een zeer verbreide Franse munt, de gros tournois, ingevoerd door Lodewijk IV in 1266 en onder zijn opvolgers tot 1337 in zeer groot aantal geslagen.

Deze massaal in omloop gebrachte Franse munt heeft ook in ons land een zeer grote rol gespeeld. Reeds in het laatste deel van de 13e eeuw blijken de Tourse groten in de Nederlanden een geliefd betaalmiddel te zijn. Door de hertog van Brabant en de graven van Vlaanderen en Holland worden zij nagevolgd. Gedurende een halve eeuw hebben deze Tourse groten, zowel de echte Franse stukken als de Nederlandse imitaties, de grondslag gevormd voor het muntwezen in de Nederlanden, totdat zij na 1338 verdrongen worden door de iets lichtere Vlaamse leeuwengroten, die aan de economische suprematie van Vlaanderen een allesoverheersende betekenis ontleenden. Ook deze leeuwengroten werden weer op hun beurt door talrijke Nederlandse vorsten nageslagen tot in de tweede helft van de 14e eeuw.

Intussen werden de „goede oude koningstournooizen”, zoals de Franse stukken in de 14e eeuw dikwijls genoemd werden, uit de circulatie verdreven, in Frankrijk tengevolge van de inflatoire emissies van het midden van de 14e eeuw, in de Nederlanden door de lichtere Vlaamse leeuwengroten. In het Rijnland en Westfalen met aangrenzende gebieden, waar zij niet een concurrentie van lichter geld te duchten hadden, bleven de tournooizen echter nog tientallen jaren in circulatie. De vraag naar deze Franse munten, die natuurlijk in de loop van de jaren wel door slijtage en uitzoeken van de betere exemplaren aanmerkelijk geleden hadden, werd daar in het derde kwart van de 14e eeuw aanleiding tot een nieuwe zeer omvangrijke reeks van imitaties; men kent imitaties van de Franse tournooizen gemaakt door een dertigtal verschillende, meest kleine en middelgrote heren uit West-Duitsland en de aangrenzende Nederlandse gebieden. Deze navolgingen volgen nauwkeurig het algemeen bekende type, maar zijn gewoonlijk lichter en dikwijls van veel minder gehalte dan de originelen. Vrij talrijke muntvondsten die bestaan uit meer dan een halve eeuw oude Franse stukken en recente West-Duitse imitaties, maken de situatie duidelijk. Dikwijls bevatten deze schatten ook Nederlandse leeuwengroten, die tegelijk in West-Duitsland doordrongen ¹.

In het westen en midden van ons land, Holland, het Sticht Utrecht en Gelderland, heeft deze circulatie van oude en nieuwe tournooizen geen rol gespeeld: blijkens de geslagen munten en de vondsten uit dit gebied werd de omloop geheel beheerst door de Vlaamse groten en dubbele groten of botdragers, benevens de noord-nederlandse navolgingen daarvan. Ook Friesland, dat in de 14e eeuw geen eigen munten uitgaf, behoort tot het gebied van de Vlaamse munt blijkens verschillende vondsten ².

Slechts aan de oostrand van ons land is de toestand anders geweest. Tournooizen zijn geslagen door de heren van Bergh en Borculo, de graven van Kunre, de stad Groningen en het landschap Fivelgo. Aan de Gelderse grens wordt deze aansluiting bij de Westfaalse circulatie bevestigd door de vondst Byvanck³ (in de heerlijkheid Berg), terwijl voor Oost-Groningen de vondst van Winschoten thans een dergelijke bevestiging komt bieden. Beide bestaan uit tournooizen, waaronder de oost-nederlandse imitaties een groot percentage vormen en beide worden, in tegenstelling tot de Westfaalse vondsten, gekenmerkt door het geheel of vrijwel ontbreken van Franse originelen. Een verschil vormt, dat Byvanck ook een behoorlijk aantal nederlandse leeuwengroten bevatte, die te Winschoten geheel ontbreken.

Bergh wordt door de eigen muntslag en door de vondst Byvanck duidelijk gemarkeerd als een overgangsgebied tussen het Westfaalse tournooisgebied en het Gelderse leeuwengrootgebied. Zeer waarschijnlijk moet het Groningse als een dergelijk overgangsgebied beschouwd worden, zodat het ontbreken van leeuwengroten aan het toeval moet worden toegeschreven. Er zijn aanwijzingen voor het gebruik van beide stelsels. De eerste munten⁴ van de stad Groningen zijn tournooizen van laag gewicht en gehalte die geheel bij de gelijktijdige Westfaalse en Rijnse imitaties aansluiten en op grond van de vondsten ca. 1370 gedateerd dienen te worden. Een 18 oktober 1371 door de Groningse abten vastgesteld munttarief⁵ noemt naast enkele gouden munten de oude koningstournooizen en de daar in de gehele 14e eeuw blijkens archivalia en muntvondsten circulerende Engelse sterlingen. Anderzijds zijn vrijwel gelijktijdig ook dubbele groten van Vlaams type geslagen door de stad en blijkt in de stad reeds in het derde kwart van de 14e eeuw de Vlaamse leeuwengroot de standaardmunt te zijn, wat hij tot in de 16e eeuw onder de naam van „olde Vleemse” zal blijven. Uit dezelfde jaren dateert de muntvondst Holwierde, die uitsluitend uit leeuwengroten bestond⁶.

De Winschoter vondst bevat de volgende exemplaren (Pl. IV):

1. Willem I, heer van den Bergh ('s-Heerenberg) (1354-1387)

WILHELMVS DS (Roest 5 var.) 1,70 g

1 ex.

- 2-3. Gijsbert, heer van Borculo (1367-1399)

BVRCLOENSI CIVI 2,97 g

1 ex.

WILBERTVS DE (Borculo) 1,72 g

1 ex.

- 4-5. Jan I, graaf van Kleef (1347-1368)
 IOHANES COMES (Noss 60) 2,56 g, 2,48 g 2 ex.
- 6-11. Willem I, hertog van Gulik (1361-1393)
 WILHELMVS DVX (Noss 88d, 106a, 108)
 2,05 g, 2,53 g, 2,57 g, 2,51 g, 2,08 g 5 ex.
 DVLKENSIS CIVIS (Dülken) (Noss 67k) 3,34 g 1 ex.
- 12-16. Willem II, graaf van Berg (Rijnland) (1360-1380)
 WILHELMVS COMES (Noss 63a, 70a, 73a)
 3,12 g, 2,09 g, 2,42 g, 3,00 g 4 ex.
 als voren, contemporaine vervalsing, 1,66 g 1 ex.
- 17-24. Arnold, heer van Randerath (1364-1384)
 ARNOLD DNS RAN(derath) (Menadier 9b, 10d, 10 g.,
 10 var.)
 2,52 g, 2,10 g, 1,77 g, 2,50 g, 2,28 g, 1,95 g 7 ex.
 DNS LINIENSI (Linnich) (Menadier 8b) 2,54 g 1 ex.
- 25-26. Godfried, heer van Heinsberg (1361-1395)
 DNS (DE) HEINSBERGH (Menadier 24a, 25c)
 2,95 g, 1,98 g 2 ex.
- 27-28. Willem, graaf van Wied (1367-1376)
 WILHELM COMS (Grote 7b) 2,14 g 1 ex.
 MONETA SINSIG (Sinzig) (Grote 6c) 2,08 g 1 ex.
29. Willem, burggraaf van Hammerstein (1359-1409)
 WILLEM BORCG'VE (Menadier 5c) 1,79 g 1 ex.

Als gewoonlijk, zowel in de nederlandse vondsten als in de omvangrijker vondsten uit Oost-Friesland, vormen de stukken van Gulik en Berg de grootste groepen. Verder zijn van de talrijke heren aan de Rijn hier slechts de graaf van Wied en de burggraaf van Hammerstein vertegenwoordigd en met opvallend grote aantallen de heren van Heinsberg en Randerath, beide aan de westgrens van Gulik gezeten, wier tournooizen tot de slechtste van de gehele groep behoren. Met de vondst Byvanck komt overeen de ruime vertegenwoordiging van de nederlandse heren van Bergh (in Gelderland) en Borculo. Jammer genoeg ontbreken de zeldzame tournooizen van de stad Groningen, het landschap Fivelgo en de graaf van Kuinre, die wel in Oostfriesche vondsten aangetroffen zijn.

De vondst vormt dan ook een waardevolle verrijking van onze kennis omtrent het nederlandse muntwezen in het derde kwart van de 14e eeuw.

Niet alleen wijken de hieraangetroffen munten van Bergh en Borculo weer enigszins af van de weinige tot nu toe bekende exemplaren, maar vooral wordt hierdoor een duidelijk licht geworpen op de betekenis van de tournooizen-circulatie, die uit West-Duitsland zo goed bekend is, ook voor de oostelijke delen van ons land.

H. E. v. G.

¹ Over de circulatie in Westfalen: P. Berghaus, „Der Turnosenfund von Oberveischede“, *Hamburger Beiträge zur Numismatik* 4 (1950), p. 49—76 en P. Berghaus, „Der Turnosenfund von Grabstede“, *Oldenburger Jahrbuch* 54 (1954), p. 165—180.

² Vondsten Hoornsterzwaag en Lichtaard, 79e resp. 86e *Verslag van het Friesch Genootschap voor Geschied-, Oudheid- en Taalkunde*.

³ H. von Frauendorfern in: *Mitteilungen der Bayerischen Numismatischen Gesellschaft* 26/27 (1909), p. 1—11.

De vondst Byvanck bevatte:

1 Goudgulden van Robert van Bar.

29 Tournooizen van: Philips IV van Frankrijk (2), Robert van Bar (1), Willem van Berg (Rijnland) (4), Adolf van Berg (1), Willem van Gulik (7), Willem van Bergh (11), Gijsbert van Borculo (1), Godfried van Heinsberg (1), Karel van Luxemburg 32 Leeuwengroten van: Peter IV van Kamerrijk (1), Johanna van Brabant (1), Diederik van Hoorne (10), Willem van Valkenburg (6), Arnold van Rummen (14).

27 Halve groten van Johanna van Brabant.

⁴ Groningse tournooizen: P. O. van der Chijs, *De Munten van Friesland, Groningen en Drenthe* (Haarlem 1855), p. 445—447 (een eeuw te vroeg gedateerd); Groningse botdrager: *Jaarboek Munt- en Penningkunde* 40 (1953), p. 141.

⁵ P. J. Blok e.a., *Oorkondenboek van Groningen en Drenthe I* ('s-Gravenhage 1896), no. 593.

⁶ *Tijdschrift Munt- en Penningkunde* 1 (1893), p. 142.

SUMMARY

Winschoten 1955 — A hoard of 29 silver coins, found in a jar near Winschoten (prov. of Groningen) has been acquired by the Royal Coin Cabinet. All of them are *gros tournois*, struck by princes and lords who reigned between 1357 and 1409. But they have not been hoarded before 1367.

The *gros tournois* persisted in Rhineland and Westphalia for some decennia after its disappearance in France — where the last was struck in 1337 — and in the Netherlands. It also remained in circulation in the eastern parts of the Netherlands where it was even frequently imitated. For Guelders this fact appears from the Byvanck-find, for East-Groningen from this hoard. But unlike Westphalian hoards, these two do not contain any original *gros tournois*. The first also includes *gros du lion*, the second does not, probably by chance.

The Winschoten hoard is listed and analysed.

Heeswijk 1955 — Bij graafwerkzaamheden in de tuin van een huis te Heeswijk (N.B.) werd eind 1955 een zakje gevonden, dat 37 gouden munten uit de 15e eeuw bevatte. De jongste munt is een Franse kroon geslagen te Montpellier tussen 1445 en 1447, zodat de munten, hoewel grotendeels een kwart eeuw ouder, na die tijd verborgen moeten zijn.

Holland, Willem VI, gouden schild	Van der Chijs	5,4	29
Utrecht, Rudolf van Diepholt, gulden	Van der Chijs	15,1	1

Brabant Philips de Goede,		
gouden pieter geslagen te Namen	De Witte p. 12	1
gouden pieter geslagen te Valenciennes	De Witte p. 12	1
Namen, Philips de Goede, gouden pieter	Chalon 203	1
Keulen, Diederik van Meurs,		
gulden geslagen te Bonn	Noss 274	1
Trier, Werner van Falkenstein,		
gulden geslagen te Offenbach	Noss 404	1
Frankrijk, Karel VII		
kroon (1e emissie, Troyes?)	Lafaurie 510	1
kroon (2e emissie, Montpellier)	Lafaurie 510a	1

J. SCHULMAN

SUMMARY

At Heeswijk (N.B.) a small bag has been found containing 37 gold coins of the 15th century. The latest coin is a French crown struck at Montpellier between 1445 and 1447.

Lippenhuizen 1957 — In het najaar van 1957 werd onder Lippenhuizen (gem. Opsterland) een vondst gedaan bestaande uit 42, of wellicht iets meer, zilveren munten. De stukken konden, dank zij de bemiddeling van het Fries Museum, op het Kon. Penningkabinet worden onderzocht.

3 zilveren dukaten: Zeeland 1697; Overijssel 1695 (2)

3 drieguldens: West-Friesland 1682, 1698; Gelderland 1694 (De Voogt 346)

11 guldens: Gelderland 1698, 1701 (2), 1705; Overijssel 1701, 1702; Deventer 1687 (3), 1698 (2)

2 dubbele daalders: Zeeland 1690 (2)

6 daalders: West-Friesland 1685 (3); Zeeland 1680; Deventer 1685, 1686

13 florijnen (alle geklopt in 1693): Nijmegen 168? Overijssel 1686 (2); Deventer 1684 (4), 1686; Kampen 1685; Stad Groningen 1692 (4).

4 schellingen: Utrecht 1680, 1686; Nijmegen 1691; Zwolle (Verkade 176,4)

Van de 13 florijnen droegen 1 de pijlenbundel van de Staten-Generaal (Deventer 1684), 2 het wapen van Friesland (Overijssel 1686 en Groningen 1692), 1 de letters UTR van Utrecht (Deventer 1684), de overige HQL van Holland.

Het is belangrijk te constateren, dat in deze, blijkens het jaar van de jongste munt, kort na 1705 verborgen schat, nog geen ongeklepte florijnen of 28 stuiver-stukken voorkomen. Het in 1693 gegeven voorschrift, dat slechts florijnen met de in dat jaar aangebrachte klop van een der ge-

westen of van de Staten-Generaal mochten circuleren, werd blijkbaar in 1705 nog nageleefd. Later in de 18e eeuw werd dit voorschrift gemeenlijk verwaarloosd, zodat geklopte en ongeklopte exemplaren naast elkaar in vondsten worden aangetroffen.

H. E. v. G.

SUMMARY

A find consisting of 42 silver coins struck between 1680 and 1705 came to light at Lippenhuizen (Friesland). It is noted that all of 13 twenty-eight stiver pieces bear the countermarks prescribed in 1 93.

Holwerd 1957 — Bij wegeaanleg onder Holwerd (gem. Westdongeraardeel) kwam een schat van 3 gouden en 75 zilveren munten, uit de 16e eeuw aan het licht.

Philips de Schone

Groot emissie 1489: Brabant	1
Groot emissie 1492: Gelderland; 1493: Brabant, Vlaanderen	3
Stuiver emissie 1496: Brabant (4), Vlaanderen, Holland 1499 (3), Namen (2)	10
Stuiver emissie 1499: Brabant (2), Maastricht 1500, 1506	4
Groot emissie 1505: Brabant (4)	4

Karel V

Stuiver emissie 1506: Brabant (2), Holland 1499 (2)	4
Groot emissie 1506: Brabant (3), Maastricht 1509, 1512, Vlaanderen	6
Halve gouden reaal: Holland	1
Stuiver emissie 1521: Brabant (2), Overijsel	3
Groot emissie 1542: Brabant (2), Gelderland (2)	4

Philips II

Halve gouden reaal: Holland, Gelderland	2
Philipsdaalder: Holland 1558, Gelderland 1561	2
Halve Philipsdaalder: Gelderland 1564	1
Vijfde Philipsdaalder: Brabant 1565, 1566, Overijsel 1567	3
Tiende Philipsdaalder: Brabant 1572	1

Provincie Holland

Leeuwendaalder 1576 (Verk. 48, 2), 1576 (18), 1577	21
Halve Leeuwendaalder 1577 (2), 1578	3

Drie steden van Overijsel

Rijksdaalder 1575	1.
-------------------	----

Stad Groningen

Flabbe 1562 (2)	2
Stuiver 1568	1

Koninkrijk Spanje

Reaal Ferdinand en Isabella (tinnen vervalsing)	1
---	---

De jongste munt is een halve leeuwendaalder van 1578, terwijl de omvangrijke Friese emissies van 1580 nog geheel ontbreken: de verberging moet dus hebben plaats gehad in 1578—80. Het overgrote deel van de vondst, naar de waarde gerekend, bestaat uit munten van Philips II en de zeer recente Hollandse leeuwendaalders. Daarnaast is merkwaardigerwijze een vrij groot aantal kleine munten uit de tijd van Philips de Schone en Karel V aanwezig, alle in uiterst afgesleten conditie. In het algemeen waren deze oude munten, althans te oordelen naar vondsten in de kerngebieden der Nederlanden, tegen 1589 vrijwel uit de circulatie verdwenen: versmolten tot nieuwere munten of afgevoerd naar het buitenland.

H. E. v. G.

SUMMARY

At Holwerd (Friesland) 3 gold coins and 75 silver coins were found. Recent coins of Philip II and the province of Holland are predominant, but the find contains also a number of badly used small denominations of Philip the Fair and Charles V.

Aalbeek 1955 — Bij graafwerk in maart 1955, ten behoeve van een schuur te Aalbeek (gemeente Hulsberg) werd op een diepte van ± 30 cm een 18e eeuwse grijs stenen potje (± 15 cm hoog en 6 cm doorsnede) gevonden, bevattende 65 gouden munten, benevens een zilveren ampulle gebruikelijk in de R.K. kerk voor het bewaren van de H. Olie. De munten dateren van 1674 t/m 1786 en zijn wellicht verstopt bij het invallen van de Franse Revolutionnaire troepen. Het stenen potje werd bij het opgraven gebroken.

Republiek.

Gouden dukaten:

Holland: 1750, 1756, 1759, 1760(2), 1762, 1763(3), 1769, 1770(3), 1771, 1772, 1773(4), 1774, 1776 (+ 10 ex. van niet bekend jaar)	31
West-Friesland: 1761, 1762, 1777	3
Utrecht: 1757(2), 1758(4), 1760, 1761, 1762, 1769, 1778	11

Oostenrijkse Nederlanden.

Maria Theresia, dubbele souverein (Brabant) 1758, 1762 2

Frankrijk.

Lodewijk XIV, dubbele louis d'or 1712 1

Lodewijk XV, dubbele louis d'or 1759 1

Lodewijk XV, louis d'or 1727 1

Lodewijk XVI, louis d'or 1786 1

Duitse Rijk.

Palts, Karel Philips, halve karolin 1736 1

Hessen-Darmstadt, Ernst Lodewijk, halve karolin 1733 1

Abdij Fulda, Adolf, karolin 1735 1

Wurtemberg, Karel Alexander, karolin 1735 1

Beieren, Ferdinand Maria, goudgulden 1674, 1676 2

Maximiliaan Emanuel, max d'or 1715, 1718, 1725 3

Karel Albert, karolin 1773, 1734 2

halve karolin 1726, 1731 2

Maximiliaan Jozef, max d'or 1767 1

A. H. MOERS

SUMMARY

Aalbeek 1955 — At Aalbeek (prov. of Limburg) a stoneware jar has been found containing 65 gold coins and a silver ampulla. The coins date from the periode 1674—1786.

1

2

3

4

10

15

16

22

28

29

Tourse Groten uit vondst Winschoten.